

Кучерук Г. Направления технологического обновления промышленных предприятий. Исследованы теоретические и практические основы и предложены направления технологического обновления промышленных предприятий. Охарактеризованы основные методы технологического обновления, их преимущества и недостатки. Составлена классификация разновидностей технологического обновления промышленных предприятий.

Kucheruk G. Direction technological renovation industrial enterprises. The theoretical and practical foundations and directions of technological renovation of enterprises. It describes the main methods of technological renovation, their advantages and disadvantages. The classification of varieties of technological renovation of industrial enterprises.

УДК 005.915

Шморгун Ю.В., здобувач;
Шевченко В.Л., д.т.н. проф.,
Державний університет телекомунікацій

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОЕКТНОГО ФІНАНСУВАННЯ В ПІДПРИЄМСТВАХ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ

В даній статті авторами розглядається основні тенденції розвитку проектного фінансування в галузі телекомунікацій в Україні та світі; визначені основні чинники, що впливають на ринок проектного фінансування.

Постановка проблеми. Основною проблемою, що досліджується у статті є розкриття перспектив розвитку проектного фінансування в підприємствах телекомунікацій в світі та Україні.

Стаття засновується на статистичних матеріалах держаного комітету статистики, українських та міжнародних банків, міжнародних статистичних агентств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попередні дослідження були представлені О. Ляховою Г. Бардіш, К. Куклик, Т. Майоровою. В рамках даних досліджень були приведені основні характеристики проектного фінансування, його важливість та перспективи розвитку в Україні.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Останні публікації були присвячені теорії, або в проектах в галузях сільського господарства, дорожньої інфраструктури, будівництва тощо. Проте не були розкриті ідеї що проекти в різних галузях конкурують за ресурси, важливість проектного фінансування в підприємствах телекомунікацій та їх вплив на економіку.

Мета дослідження. Метою дослідження є визначення важливості телекомунікаційних проектів, визначення стану проектного фінансування в підприємствах телекомунікацій в світі, визначення його подальшого розвитку.

Викладення основного матеріалу. Той факт, що фінансування відбувається під майбутні грошові потоки, призводить до впровадження винятково високоякісних проектів, які мають набір необхідних характеристик, що включають мінімальні обмеження на розмір проекту та ефективність.

Великі масштаби підприємства мають призводити до великого соціального ефекту, економічного та екологічного впливу. На користь цього твердження може свідчити досвід впровадження проектного фінансування в підприємствах різних галузях економіки по всьому світу. Відтак, реалізація комунікаційних проектів (в тому числі впровадження мобільного

зв'язку) в африканських та азіатських країнах (в тому числі на базі проектного фінансування) призвела до скорочення витрат на освітні послуги, медицину та комерційні підприємства. В Нігерії доступ до операторів мобільного зв'язку дозволив торговцям порівнювати ринкові ціни зерна в межах регіону, що знизило трансакційні витрати та збільшення прибутку приблизно на 30% [1].

Згідно з дослідженнями мобільного оператора GSMA та консалтингової компанії Deloitte, впровадження та вдосконалення підприємствами телекомунікацій мобільних мереж в таких країнах, як Росія, Великобританія, та Південна Корея, призвело до середнього росту ВВП у розмірі 1,4% на душу населення. В Туреччині та США такий показник склав відповідно 0,6% та 0,4% ВВП на душу населення. А, в цілому, збільшення об'єму передачі даних мобільних мереж в два рази призводить до росту ВВП на душу населення в середньому на 0,4% для таких країн як США та 1,4% для України [1]. А значить проектне фінансування в галузі телекомунікацій може стати рушійним джерелом не тільки для відновлювання але і росту української економіки. Особливо це актуальна на тлі можливого впровадження 4G зв'язку.

Інші дослідження дають оцінку впровадження підприємствами телекомунікаційних технологій будівництва доріг на рівні 71 млрд євро тільки в Великобританії. Оскільки ринок автомобілів з інтелектуальним керуванням росте кожного року, загальний економічний ефект від нових телекомунікаційних технологій в розвитку інфраструктурі буде тільки рости [2].

Згідно з дослідженням японського університету Хітотсубаші, проектне фінансування може стати ключовим фактором виходу Єврозони з боргової кризи. Зокрема, проектне фінансування дозволить частково вирішити проблему безробіття, з якою стикнувся ряд європейських країн після кризи, а також дозволить збільшити відновлення національної економіки через зростання суміжних галузей, наростить податкову базу, що послабить вплив боргової навантаження на ряд країн [3].

Проте на тлі нового кроку у розвитку телекомунікацій, та появі низки високоякісних проектів, залишається проблеми їх фінансування особливо на тлі нового витка фінансової кризи. Дослідження свідчать, що основним джерелом проектного фінансування є банківська сфера, проте світова фінансова криза значно змінила банківську бізнес-модель. Зокрема, значно скоротився ринок синдигованих кредитів, що зменшило ресурсну базу для ринку проектного фінансування. Крах ринку синдигованих кредитів, у свою чергу, вплинув на ринок андеррайтингу, що призвело до перепродажу значних обсягів портфелів проектного фінансування. Новим ударом стало падіння сировинних ринків, що значно обмежило реалізацію проектів у гірничій та металургійній галузях. Все це призвело до падіння ринку послуг у проектному фінансуванні у 2009 році (рис 1).

Наступним кроком стали зміни нормативів для банків. Внаслідок прийняття «Базель III» значно вирости обмеження щодо банківської діяльності [4]. Нові обмеження привели до збільшення витрат на формування портфелю активів, що мають стосунок до проектного фінансування. Іншим наслідком став відтік капіталів із країн третього світу внаслідок більш жорстких вимог щодо ліквідності в країнах Америки та Європи. Це супроводжувалося скороченням персоналу та продажем міжнародними банками своїх дочірніх підприємств, що мали стосунок до проектного фінансування. Нові вимоги значно знизили активність на ринку проектного фінансування у 2010 – 2011 роках (рис. 1) [5].

Наслідком перерахованих вище факторів стало падіння ринку і в 2012 році до 185 млрд дол. США порівняно з обсягом ринку в 235 млрд дол. США в 2011 році. В натуральному вираженні обсяг ринку в 2012 році скоротився на 8% до 901 проекту порівняно з 976, які були профінансовані в 2011 році [4].

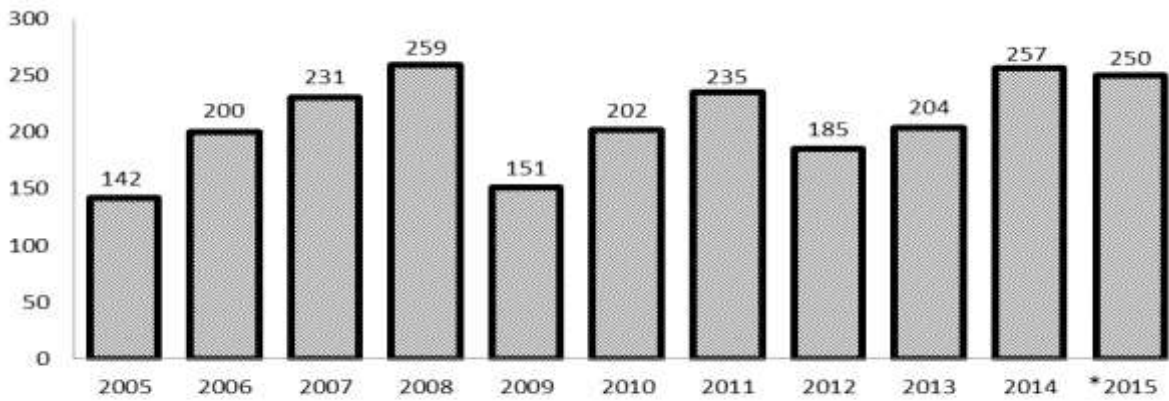

Рис. 1. Обсяг ринку проектного фінансування (у млрд дол. та кількості)

* прогнозований показник

** побудовано автором на основі [6]

В цілому, ринок проектного фінансування в світі зазнав значного скорочення після 2008 року, коли загальний обсяг ринку перевищив 250 млрд дол. США. Проте в останні роки спостерігається поступове поживлення ринку. За даними спеціалізованого аналітичного агентства «Thomson Reuters», обсягів ринку проектного фінансування вже за 2014 рік збільшився на 25,8% в порівнянні з 2013 роком. Відновленню ринку проектного фінансування сприяли програми стимулювання ринків, та зниження процентних ставок американськими банками та реалізації ряду проектів на території східної Європи (переважно в Турції та Росії) [5].

Зокрема, основне збільшення обсягу створення підприємств на базі проектного фінансування прийшлося на американському ринку і відбулося в основному за рахунок Північної та Латинської Америки. Збільшуючись третій рік поспіль, обсяг проектного фінансування досягнув 93,2 млрд дол. США у 2014 році. Збільшення обсягів проектного фінансування дало розвиток підприємствам у секторі виробництва електроенергії: електростанції, вітроелектростанції і сонячні електростанції [5]. Проте на фоні відновлення ринку проектного фінансування об'єми фінансування підприємств у галузі телекомунікацій впали і становили 1,4 млрд дол. у 2014 р. (0,6% від загального обсягу) проти 4 млрд дол. у 2013 р. (1,9% від загального обсягу) [5]. При цьому основний ріст проектного фінансування припав на підприємства енергетики, добувну та нафтогазову галузі взявши 77% від загального обсягу. Проте ми очікуємо відтік капіталів уже у 2015 році з даних галузей за рахунок падіння цін на сировинні товари. Таким чином підприємства у галузі телекомунікацій може отримати значний ріст уже в 2016 році.

Незважаючи на досить складні обставини у фінансовому секторі, що спричинені фінансовою кризою та новими обмеженнями, ринок проектного фінансування демонструє схильність до зростання. Така ситуація є результатом не тільки запровадження фінансування національних антикризових програм, але і накопиченням підприємствами значного досвіду роботи на цьому ринку, можливостями прогнозування попиту на продукцію та доступу до інформації проектних компаній, що дано змогу зменшити негативний вплив інформаційної асиметрії.

Згідно з дослідженнями, що були проведені аналітичною компанією «Thomson Reuters», в світовій економіці, станом на кінець 2014 року на підприємствах в сфері електроенергетики та нафтогазу припадає більше половини (75%) проектів, що реалізовувалися в 2014 р. (рис. 2). На інфраструктурні проекти припадає близько 10% від загального обсягу, 7% на промисловість і лише 0,15% на телекомунікації з загальним обсягом інвестицій 136 млн дол. Порівняно низька доля неенергетичних підприємств у загальному обсягу проектного фінансування у світовій економіці пояснюється фінансовою

кризою, що значно знизила попит на будівництво, машинобудівну продукцію тощо. Проте на тлі різкого знецінення сировинних товарів в цілому і нафти зокрема дозволяє ми очікуємо значного перерозподілу ринку проектного фінансування у 2016-2017 роках, в тому числі на користь підприємств телекомунікацій.

Аналіз галузевого та територіального розподілу ринку проектного фінансування дозволяє говорити про Україну, як потенційно привабливий регіон як з точки зору географічного положення, так і з точки зору розвитку базових галузей для економіки (розвитку телекомунікаційної інфраструктури, залягання корисних копалин тощо). Також, серед факторів, що можуть сприяти реалізації ряду проектів, є порівняно низьке технологічне оснащення та малі інвестиції у підприємства телекомунікації, енергетичного сектору, машинобудування, хімії. Передумовою розвитку проектного фінансування також є висока монополізація ринків, що виступає додатковим чинником, який формує попит на потенційну продукцію [7].

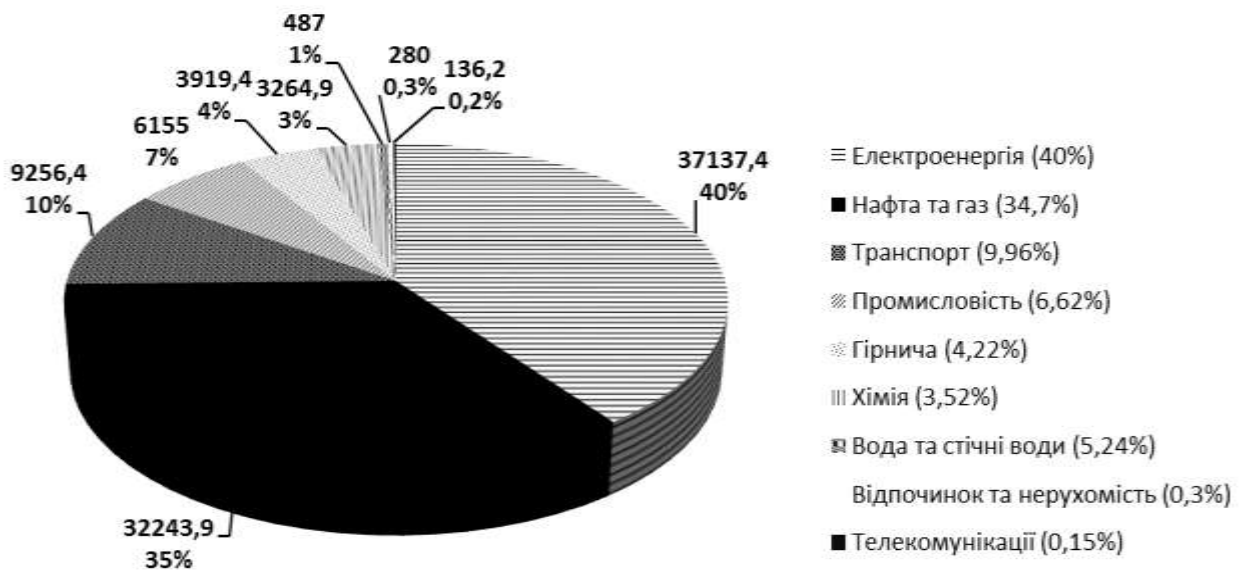

Рис. 2. Обсяги проектного фінансування за галузями станом на 2014 р.
(у млн дол. США)
*побудовано на основі звіту [4]

Проте, до останнього часу, Україна відчувала значні проблеми з накопиченням власних фінансових ресурсів належної якості, щоб задовольнити потребу зазначених галузей у фінансуванні, а валютні ризики значно стримують іноземні інвестиції. Деяке пом'якшення мало місце в 2007-2008 роках, проте наслідки глобальної фінансової кризи та девальвації національної валюти привів до значних труднощів у обслуговуванні боргів підприємствами уже реалізованих проектів.

Результатом стало те, що більшість західних фінансових посередників продали свої українські активи, які зосереджувалися в українських дочірніх установах, що значно звузило можливість українських підприємств залучати фінансові ресурси з європейських країн. Крім того значні девальваційні очікування зі сторони населення та банківських експертів привели до звуження кредитування у іноземній валюті. Відтак, в умовах девальвації національної валюти та високих процентних ставок для кредитування у гривні ринок проектного фінансування в Україні демонструє значне падіння. Варто також звернути увагу на обсяг довгострокових кредитів на 5 і більше років (саме даний ринок є основою для реалізації проектного фінансування), який хоч і демонструє значний ріст, проте він номінальний (рис. 3).

З середини 2013 року спостерігалось певне поживлення ринку, що було спричинено поверненням вкладників до банків і незначним зниженням вартості фінансових ресурсів (зниження депозитних ставок), а отже і можливість фінансовим посередникам кредитувати більш довготривалі проекти. Проте, від початку 2014 року, продовження фінансової кризи і значні ризики, в основі яких лежали політичні, фінансові та військові чинники, не дозволяють говорити про стабільність фінансової системи в країні, що в свою чергу, фактично унеможливило розвиток ринку проектного фінансування за участі комерційних універсальних банків.

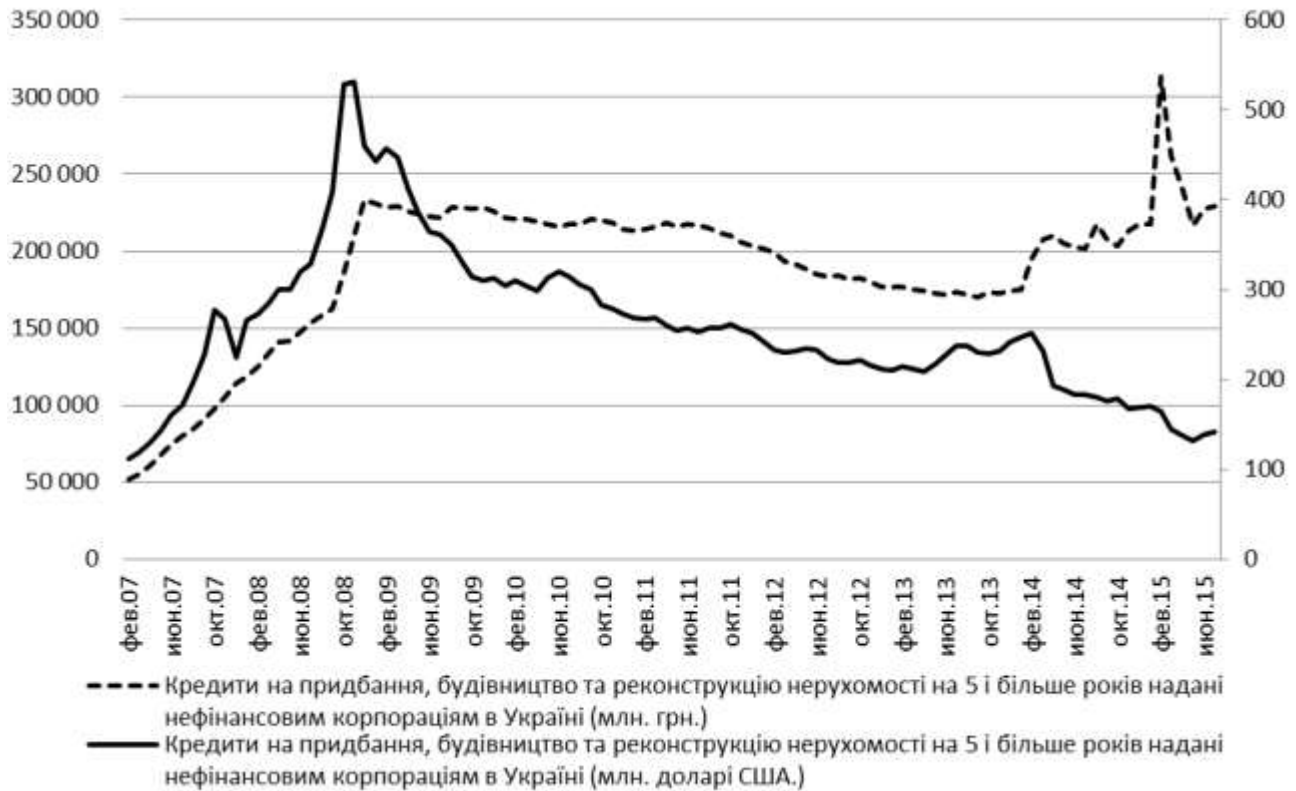

Рис. 3. Кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості на 5 і більше років надані нефінансовим корпораціям в Україні (у млн грн та доларів США)
*складено автором на основі статистичних даних [8]

Стан розвитку проектного фінансування в Україні яскраво видно на фоні формування відповідного портфелю ОТП банком, що є одним із лідерів кредитування підприємств на базі проектного фінансування в Україні. При цьому станом на кінець 2014 рік ОТП банк вимушений скорочувати портфель проектного фінансування (в абсолютному вираженні) і повністю припинити фінансування нових проектів. Причиною для цього стали значні збитки, яких зазнав банк при девальвації гривні у 2007-2008 рр., та 2014 році, оскільки більшість проектів реалізовувалися за рахунок валютних кредитів. Тоді підприємства не змогли нести збільшені боргові навантаження, що призвело до значного охолодження ринку (рис. 4). Не дивлячись на те, що банк на показав подібну статистику за 2014 варто припустити, що загальний портфель у доларах значно скоротився, оскільки звіт за 2014 рік показує значку кількість активів будівництва, що перебували у якості застави на балансі банку. В цілому фахівці фінансового посередника прийшли до висновку, що перспективи реалізації проектного фінансування доволі сумнівними, що супроводжуються неможливістю реалізації проектів за рахунок сформованих ресурсів у середині країни в національній валюті внаслідок відсутності бази для формування довгострокових вкладень та високої відсоткової ставки, яка

робить реалізацію більшості проектів нерентабельною (оскільки, особливістю проектного фінансування є генерація постійного доходу і окупності протягом багатьох років).

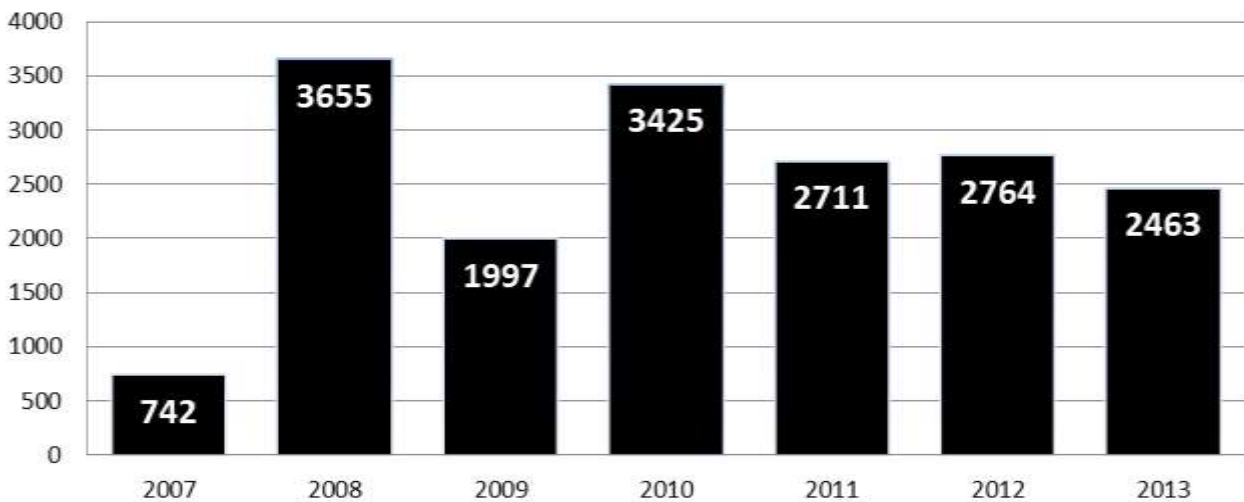

Рис. 4. Обсяги проектного фінансування «ОТБ Банк» (у млн грн) складено автором за матеріалами річних звітів банку [9] та внутрішніх документів банку

Досить стримано до перспектив української економіки ставляться і спеціалісти з Європейського банку реконструкції та розвитку. Зокрема, представники фін установи зауважили стосовно низького рівня інвестиційного клімату, що продиктований високим рівнем корупції та недобросовісною конкуренцією [10]. Все це значно збільшує збитки підприємств та стримує інвестиції в Україну.

При цьому європейський банк реконструкції та розвитку виступає одним із провідних банків в Україні, що реалізує інвестиційні проекти у форматі проектного фінансування та співпрацює з підприємствами у галузях сільського господарства, енергетики, транспорту тощо (рис. 5).

Третім по обсягу портфелю проектного фінансування в Україні є Укрсоцбанк, яким володіє UniCredit S.p.A. Згідно із заявою керівництва банком станом на 2015 р. італійська материнська структура запропонувала на продаж свій українській підрозділ [80]. Таким чином, буде перепроданий і весь портфель проектного фінансування, що в свою чергу свідчить про відсутність бачення перспектив розвитку проектного фінансування в Україні.

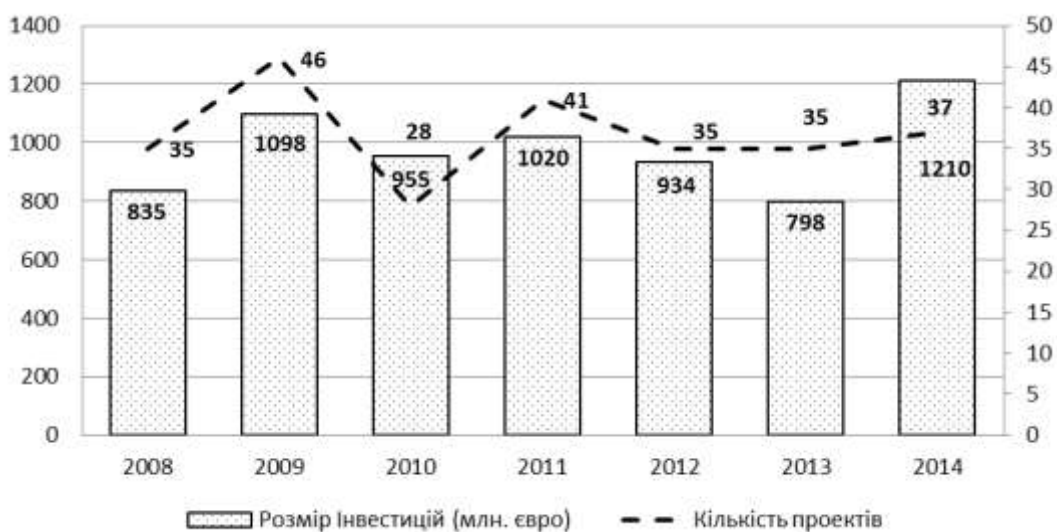

Рис. 5. Обсяги проектних інвестицій ЕБРР в українську економіку (у млн євро.) та кількість реалізованих проектів (шт.)

*Складено автором за матеріалами річних звітів банку [11, 12, 13]

Висновки та перспективи подальших досліджень. Досвід провадження проектного фінансування в ряді країн показує надзвичайний ефект як на ВВП в цілому так і на соціальний розвиток. Розглядаючи ситуацію в Україні, варто констатувати, що не дивлячись на потенціал розвитку проектного фінансування, низьку конкуренцію на ринках України та вигідне розташування, ринок проектного фінансування продовжує охолоджуватись.

Розглядаючи ситуацію в Україні, варто констатувати, що не дивлячись на потенціал розвитку проектного фінансування, низьку конкуренцію на ринках України та вигідне розташування, ринок проектного фінансування продовжує охолоджуватись. Цьому сприяє ряд об'єктивних макроекономічних факторів: збитки, які несуть підприємства, згорання своєї діяльності основними провайдером фінансових ресурсів у сфері проектного фінансування, військовими діями тощо. Охолодження ринку супроводжується констатацією факту росту рівня ризиків у середині країни та ринків діяльності підприємств та банків у сфері проектного фінансування.

Таким чином характеризуючи стан проектного фінансування в Україні варто зробити особливий наголос на то, що основними причинами падіння даного ринку являються саме ризики. І саме за рахунок їх характеристики та мінімізації ми очікуємо поживлення ринку проектного фінансування.

З огляду на підприємства телекомунікацій Україна знаходиться в дуже сприятливому географічному положенні і може стати потужним центром для реалізації телекомунікаційних проектів на базі дата центрів, впровадження мережі 4G, (а в перспективі 5G) та реалізації потужних проектів для їх сполучення з основними інформаційними світовими центрами. Проте проектне фінансування вкрай залежне від стану фінансової системи держави, політичної та економічної стабільності.

Таким чином варто зробити висновок що реалізація проектного фінансування у галузі телекомунікацій можливе лише за покращення стабільності в країні та стану фінансових посередників і сильної державної підтримки, що можуть створити штучні умови за рахунок державних гарантій та податкових пільг.

Список використаних джерел

1. Lewis P. *Approval of Channel Plan Likely* [Електронний ресурс] / Paul Lewis. – Режим доступу: <http://www.nytimes.com/1986/01/20/business/approval-of-channel-plan-likely.html>. – Назва з екрана.
2. *Approval of Channel Plan Likely* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gsma.com/publicpolicy/wp-content/uploads/2012/11/gsma-deloitte-impact-mobile-telephony-economic-growth.pdf>. – Назва з екрана.
3. *Powerful digital highways for europe's connected and automated driving* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gsma.com/newsroom/press-release/powerful-digital-highways-for-europes-connected-and-automated-driving/> – Назва з екрана.
4. *Project Finance in Europe* / Hitotsubashi University / Tokyo 19 June 2013
5. *Basel III: A global regulatory framework for more resilient and banking system: December 2010* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>. – Назва з екрана.
6. *Project Finance Review Full Year 2014* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dmi.thomsonreuters.com/Content/Files/4Q2014_Global_Project_Finance_Review.pdf. – Назва з екрана.
7. *Project Finance: Introductory Manual on Project Finance for Managers of PPP Projects* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gcsolutions.ir/fa/images/pdf/Project_Finance_Manual.pdf – Назва з екрана.
8. *Opportunities and challenges to private sector development in Ukraine (English)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://documents.worldbank.org/curated/en/2014/01/18793736/opportunities-challenges-private-sector-development-ukraine>. – Назва з екрана.

9. Національний банк України: офіційне інтернет-представництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=12063884. – Назва з екрана.
10. Отчеты банка ОТПбанк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ru.otpbank.com.ua/about/informations/annual_reports/. – Назва з екрана.
11. ЕБРР сократил инвестиции в экономику Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.net/finance/874390-ebrr-sokratil-investitsii-v-ekonomiku-ukraini.html>. – Назва з екрана.
12. Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин : матеріали VII наук.-практ. конф. молодих вчених 17 берез. 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ebrd.com/russian/downloads/research/factsheets/ukrainer.pdf>. – Назва з екрана.

Шморгун Ю., Шевченко В. Перспективы развития проектного финансирования в предприятиях телекоммуникаций. В данной статье автором рассматриваются основные тенденции развития проектного финансирования в отрасли телекоммуникации в Украине и мире; определены основные факторы, влияющие на рынок проектного финансирования.

Shmorgun Y. Shevchenko V. Prospects Prospects for the development of project financing in telecommunications companies. In this article the author examines the main trends in the development of project financing in the telecommunications industry in Ukraine and abroad; the main market's factors for project financing.

УДК 338.266

Анін В. І., д.е.н., проф.;
Новикова І. В., к.е.н., доц.,
Київський національний університет
будівництва і архітектури

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Досліджено існуючий стан управління ризиками на вітчизняних підприємствах галузі будівництва, визначено основні проблеми, з якими стикаються підприємства в сучасних умовах. Запропоновані основні шляхи вдосконалення системи оцінки та управління ризиками та розроблено механізм оцінки, градації та управління ризиками підприємств з урахуванням особливостей галузі будівництва. Обґрунтовано, що посилення конкурентної боротьби, як на вітчизняному, так і на міжнародному ринку, диктує особливі умови виживання будівельних підприємств, викликає необхідність розробки, відстеження та впровадження нових прогресивних процесів і технологій, що пов'язано з великим ризиком.

Постановка проблеми. В сучасних умовах одним з найважливіших умов забезпечення безпеки будь-якого підприємства, орієнтованого на отримання стабільного прибутку й ефективну роботу, є розробка програми управління ризиками підприємства. Особливо це стосується будівельної галузі, оскільки багато українських будівельних підприємства працюють в умовах невизначеності ринку. Передовий досвід розвинених країн свідчить про те, що ефективне управління логістикою для досягнення корпоративних цілей з оптимальними витратами всіх ресурсів є ключовим фактором для досягнення успіху в сучасному бізнесі.